

Täysistunto

Tiistai 25.4.2023 klo 14.00—15.09

5. Eduskunnan tilintarkastajien tilintarkastuskertomus eduskunnan tilinpäätöksestä, toimintakertomuksesta ja kirjanpidosta sekä hallinnosta vuodelta 2022

Kertomus K 7/2023 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Petteri Orpo: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään tarkastusvaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan tässä vaiheessa enintään 30 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 6. ja 7. asiasta. — Keskustelu, edustaja Niemi. Hän esittelee nämä kolme kappaletta kertomuksia tilintarkastajien puheenjohtajana.

Keskustelu

14.44 **Veijo Niemi ps** (esittelypuheenvuoro): Kiitoksia, arvoisa herra puhemies! Eduskunnan tilintarkastajien puheenjohtajana esittelen nyt lyhyesti niiden kolmen toimijan kertomukset, joiden tilintarkastuskertomukset luovutettiin eduskunnan puhemiehelle 3. maaliskuuta. Ne olivat Ulkopoliittisen instituutin, UPI:n, Valtiontalouden tarkastusviraston, VTV:n, ja eduskunnan. Näiden toimijoiden tilintarkastuskertomuksia tarkastelemme yksityiskohtaisemmin tulevana kuukausina.

Avoimen tilintarkastuksen merkitys ja läpinäkyvyys nousivat voimakkaasti mediajulkisuuteen viime vuonna Valtiontalouden tarkastusviraston, VTV:n, tapahtumien kautta, jolle viime vuonna suoritettiin myös ylimääräinen tilintarkastus. Kohu asian ympärillä paisui hyvin suureksi, mutta samalla se korosti koko kansalle tilintarkastustyön ja sen läpinäkyvyyden merkitystä. Myös näillä esittelemilläni kolmen toimijan tilintarkastuksella suojellemme viime kädessä veronmaksajia valvomalla julkisten varojen käyttöä. Vuosien 2020—2023 eduskunnan tilintarkastajien kokouksessa 2.2.2023 UPI:n, VTV:n ja eduskunnan tilintarkastusta katsottiin monesta suunnasta. Esitän tässä näiden kolmen tahon toiminta- ja vaikuttamispyrkimyksiä. Tulevana kuukausina tarkastelemme näitä tilintarkastuskertomuksia lähemmin.

Ulkopoliittinen instituutti kertoo vuoden 2022 tilinpäätös- ja toimintakertomuksessaan vaikuttavuudestaan. Ulkopoliittisen instituutin tehtävänä on tuottaa riippumatonta, kansainväliset mitat täyttävää tieteellistä asiantuntemusta omalla tutkimusalallaan ja tarjota sitä yhtä hyvin suomalaisen poliittisen päätöksenteon ja julkisen keskustelun tarpeisiin kuin kansainvälisen tieteellisen tutkimuksen ja keskustelun tueksi. UPI:n toimintojen yhteiskunnallinen merkitys on eräs sen vaikuttavuuden keskeisistä mittapuista. UPIlla on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 4/2023 vp

myös asiantuntijuuteen liittyvä kansallinen tavoitteensa, erityisesti tutkimusaloilla, jotka ovat kansallisesti tärkeitä mutta joilla tutkijaresurssit ovat riittämättömiä.

UPIn toimintakertomuksessa sanotaan, että Ulkopoliittisen instituutin tutkimus painotui vuonna 2022 sen ohjelmien painopisteiden mukaisesti EU:n ulkosuhteisiin, EU:n suuriin kehityslinjoihin, Venäjän ulkopoliittikkaan ja sisäiseen poliittiseen kehitykseen sekä globaalista valtopoliitikasta erityisesti Yhdysvaltojen ja Kiinan ulkopoliitiikan ja kansainvälisen roolin tutkimukseen. Tutkimusohjelmia yhdistävinä teemoina olivat erityisesti suurvaltasuhteet, Euroopan turvallisuuspolitiikan kysymykset, ilmasto- ja energiapolitiikka, huoltovarmuus, Suomen ulkopoliitiikka, geoeconomiset kysymykset sekä arktinen politiikka.

Vuoden 2019 syksyllä organisoitu laaja, ohjelmarajat ylittävä projekti Suomen ulkopoliitikasta sai lisää resursseja ja tutkijoita. Projekti on ollut käynnissä vuodesta 2008, mutta vuonna 2022 sitä on kehitetty ohjelmakokonaisuuden suuntaan. Syksyllä 2022 Suomen ulkopoliitiikan tutkimus nousi ohjelmakokonaisuudeksi, jonka piirissä on selkeä painotus lähialueiden turvallisuuteen sekä Naton merkitykseen.

Syksyllä 2022 instituutti käynnisti myös globaalin turvallisuuden tutkimuksen ohjelmaan kuuluvan, Kiinaan keskittyvän tutkimuskeskuksen. Keskusta vetää tutkimusprofessori. Tarkoituksena on täydentää kansallisestikin huomattavalla tavalla suurvaltatuhtimusta Suomessa ja tuoda Yhdysvallat-tutkimuksen lisäksi Kiina-tutkimus instituutin toiminnan keskiöön.

EU-tutkimusohjelmassa tutkittiin olosuhteiden painotuksen lisäksi erityisesti unionin suuria kehityslinjoja sekä unionin keskeisten jäsenmaiden EU-politiikkaa. EU:n strateginen rooli ja turvallisuuspolitiikan instrumentit sekä Ison-Britannian EU-eron jälkiseuraukset olivat tutkimuksen ja asiantuntijuuden keskiössä, samoin kuin EU:n toteuttama ilmastopolitiikka. Euroopan unionin Venäjä-politiikan tutkimus keskittyi erityisesti suurten EU-maiden politiikkaan sekä geoeconomisiin kysymyksiin, kuten sanktiopolitiikkaan. Sodan puhjettua sanktiokysymys on ankkuroitunut EU-maiden keskinäiseen solidaarisuuteen, jota tutkimusohjelmassa lähestyttiin laajalti. EU:n geoeconomista toimijuutta tarkastellut projekti tuki poikkiohjelmallista painopistealuetta.

Toinen käsitelty, eduskunnan tilintarkastajien tilintarkastuskertomus koski Valtiontalouden tarkastusviraston, VTV:n, tilinpäätöstä, toimintakertomusta ja kirjanpitoa sekä hallintoa vuodelta 2022. Valtiontalouden tarkastusvirasto on perustuslain 90 §:ssä säädetty, eduskunnan yhteydessä toimiva ylin kansallinen tarkastusviranomainen, joka tarkastaa valtion taloudenhoidon laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä valtion talousarvion noudattamista. Lisäksi tarkastusvirasto valvoo finanssipoliitiikkaa sekä vaali- ja puolerahoitusta.

Tarkastusvirasto toteuttaa sille perustuslaissa säädettyä ulkoisen tarkastuksen tehtäväänsä suorittamalla tilintarkastusta, laillisuustarkastusta, tuloksellisuustarkastusta ja finanssipoliitiikan tarkastusta sekä näitä eri tarkastusmenetelmiä yhdistävää tarkastusta siten, että valtion taloudenhoito tulee tarkastettua hyvän tarkastustavan mukaisesti. Tehtävistä on säädetty tarkemmin laissa valtiontalouden tarkastusvirastosta sekä laissa valtiontalouden tarkastusviraston oikeudesta tarkastaa eräitä Suomen ja Euroopan yhteisöjen välisiä varainsiirtoja. Tarkastusviraston tehtäväksi on laissa ehdokkaan vaalirahoituksesta säädetty vaalirahoituksen ilmoitusvelvollisuuden noudattamisen valvominen, vaalirahoitusilmoitusten julkistaminen ja vaalirahoitusilmoitusten tarkistaminen. Puoluelain mukaan tarkastusviraston tehtävänä on valvoa puolueiden vastaanottamaa tukea, vaalikam-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 4/2023 vp

panjan kulujen ja rahoituksen ilmoittamista sekä näihin liittyvien asiakirjojen ja tietojen laatimista ja toimittamista koskevien säännösten noudattamista puolueen, puolueen lähiyhdistöön ja avustuspäätöksessä tarkoitetun yhdistyksen toiminnassa.

Valtiontalouden tarkastusvirasto on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen mukainen kansallinen tilintarkastuselin, joka toimii yhteistyössä Euroopan tilintarkastustuomioistuimen, ETT:n, kanssa unionin varojen ulkoisessa valvonnassa. VTV:n nykyinen pääjohtaja Sami Yläoutinen kuvasi katsauksessaan, että yhteiskunnan muutos tuo uusia tehtäviä mutta perustehtävä säilyy. ”Vuosi 2022 oli tarkastusvirastossa vahvan lakisääteisten tehtävien hoidon ja toisaalta uuteen suuntaamisen vuosi. Tarkastusvirasto täyttää paikansa valtionhallinnossa ja säilyttää luottamuksen koko yhteiskunnassa, kun suoritamme tehokkaasti tarkastus- ja valvontatehtäväämme”, hän sanoi. VTV:n pääjohtajan mukaan valtiontalouden merkitys sekä oikea-aikaisuus ohjaavat keskeisesti sitä, mihin tarkastustoimintaa kohdistetaan. ”Vuonna 2022 toteutimme tarkastussuunnitelman mukaisia tarkastuksia ja valmistauduimme uusiin lakisääteisiin tehtäviimme avoimuusrekisterin valvojina sekä hyvinvointialueiden tarkastajina”, hän sanoi.

Vuoden alussa tehtiin päätös tarkastusviraston organisaatio- ja johtamismallin uudistamisesta. Uudistustyön tavoitteet asetettiin tukeutuen vahvasti henkilöstön aiemmin tekemään arviointiin. VTV:n pääjohtajan aloittaessa käytiin virastossa henkilöstön laaja-alaisia keskusteluja muutostarpeista ja toiveista. Näistä keskusteluista syntynyt kokonaiskuva on vahvistanut käsitystä uudistamistarpeista. Keskeisiä tavoitteita olivat vastuiden ja tehtävien selkeys, lakisääteisten tehtävien turvaaminen sekä esihenkilötyön tuominen lähemmäs työntekijöitä. Myös yhteistyö ja työssä kehittyminen tunnistettiin tärkeiksi tavoitteiksi.

Kahteen edellä esitettyyn organisaatioon verrattuna meitä täällä paikalla olevia lähempänä on tilintarkastajien tilintarkastuskertomus eduskunnan tilinpäätöksestä, toimintakertomuksesta ja kirjanpidosta sekä hallinnosta vuodelta 2022. Valtion talousarviosta annetun asetuksen mukaan Valtiokonttori antaa tarvittavat ohjeet kirjanpitoyksikköjen tilinpäätöksistä sekä niiden liitteistä ja laadinnasta. Näihin ohjeisiin sisältyy vuonna 2016 annettu ohje toimintakertomuksen laadinnasta, jota on sovellettu myös eduskunnan kanslian vuoden 2022 toimintakertomuksen laadinnassa. Kanslian johtoryhmä käsitteli toimintakertomuksen kokouksessaan 27.2.2023, ja 13.2.2023 se hyväksyi toimintakertomukseen sisältyvän sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuman.

Toimintakertomuksessa kanslian toimintayksiköt arvioivat vuodelle 2022 asettamiensa ja tulossuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden toteutumista. Suurin osa toimintayksiköiden tavoitteista saavutettiin hyvin, vaikka toimintaympäristössä tapahtui jälleen merkittäviä ja ennakoimattomia muutoksia. Koronaepidemia alkoi hellittää alkuvuodesta 2022, mutta helmikuussa alkanut sota Ukrainassa muutti Suomen ja koko Euroopan turvallisuusympäristöä merkittävästi.

Keväisen Nato-keskustelun päätteeksi eduskunta hyväksyi kannanoton, jonka mukaisesti Suomi hakee Naton jäsenyyttä. Kansliassa suunnattiin resursseja kokonaisturvallisuuden, varautumisen ja jatkuvuudenhallinnan kehittämiseen. Samanaikaisesti päästiin jälleen käynnistämään monia, korona-aikana lähes pysähdyksissä olleita toimintoja, kuten matkoja, vierailuja ja tapahtumia. Myös valmistautuminen vuoden 2023 eduskuntavaaleihin alkoi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 4/2023 vp

Kansliassa on siirrytty laajalti hybridityöhön, ja myös valiokunnissa asiantuntijoiden etäkuulemiset ovat jo muodostuneet yleiseksi käytännöksi. Etä- ja hybridityön toimivuutta ja vaikutuksia kanslian toimintaan seurataan edelleen.

Eduskunnan kanslian johto vastaa kanslian sisäisen valvonnan järjestämisestä, asianmukaisuudesta ja riittävydestä. Sisäisen valvonnan tarkoituksena on antaa kohtuullinen varmuus kanslian toiminnan ja talouden lainmukaisuudesta, talousarvion noudattamisesta ja varojen turvaamisesta, toiminnan tuloksellisuudesta sekä taloutta ja tuloksellisuutta koskevien oikeiden ja riittävien tietojen tuottamisesta. Arviointi- ja vahvistuslausumassaan kanslian johtoryhmä toteaa kanslian sisäisen valvonnan olevan toiminnan laajuuteen nähden asianmukaista.

Arvoisa herra puhemies! Edellä mainittujen kolmen toimijan tarkastuskertomuksen allekirjoittajina 2. maaliskuuta 2023 olivat kansanedustajat Veijo Niemi tilintarkastajien puheenjohtajana sekä Merja Mäkisalo-Ropponen ja Atte Kaleva, ja lisäksi tilintarkastustoimisto BDO Oy:n puolelta allekirjoittajana oli Tiina Lind.

Eduskunnan tilintarkastajien velvollisuutena on antaa suorittamansa tilintarkastuksen perusteella lausunto tilinpäätöksistä ja toimintakertomuksista. Noudatamme ammattieettisiä periaatteita ja suoritamme tilintarkastuksia Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Hyvä tilintarkastustapa edellyttää, että suunnittelemme ja suoritamme tilintarkastuksen hankkiaksemme kohtuullisen varmuuden siitä, että tilinpäätöksessä tai toimintakertomuksessa ei ole olennaista virheellisyttä. Palaamme vielä tässä salissa tarkastelemaan esitettyjä asioita yksityiskohtaisemmin. Me eduskunnan tilintarkastajat teemme omalta osaltamme parhaamme avoimen ja oikeudenmukaisen tilintarkastuksen puolesta. — Kiitos.

Puhemies Petteri Orpo: Kiitos. — Ja edustaja Kiuru, Pauli.

14.56 Pauli Kiuru kok: Arvoisa herra puhemies! Kiitos edustaja Niemelle perusteellisesta esittelystä. Tässä yhteydessä haluan kiittää siitä työstä ja korostaa tilintarkastuksen ja myös tarkastusvaliokunnan työn merkitystä tässä talossa. Hyvän hallinnon ja korruptionvastaisen työn pitää olla jatkuvasti mukana kaikessa hallinnossa. Luottamus on hyvä, mutta valvontaa tarvitaan jatkuvasti.

Tämä Valtiontalouden tarkastusviraston asia oli hyvä — tai oikeastaan huono — esimerkki siitä, mitä voi tapahtua, jos on tapahtuakseen eikä valvontaa ole riittävästi eikä epäkohtiin puututa välittömästi. Onneksi viraston osalta marssi on nyt muuttunut ja virasto keskittyy ydintehtäviinsä ja käännös on tapahtunut oikeaan suuntaan.

Viime päivinä kahdesta isosta kaupungista on tullut viestejä siitä, kuinka virkamiehet ovat toimineet arveluttavalla tavalla tai ihan suoraan korruption mukaisesti. Tämä on esimerkki ja muistutus siitä, että tätä valvontaa tarvitaan aivan jatkuvasti. Myös tiukka talous edellyttää sitä, että epäkohtiin pitää puuttua todella ripeästi.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin tarkastusvaliokuntaan.